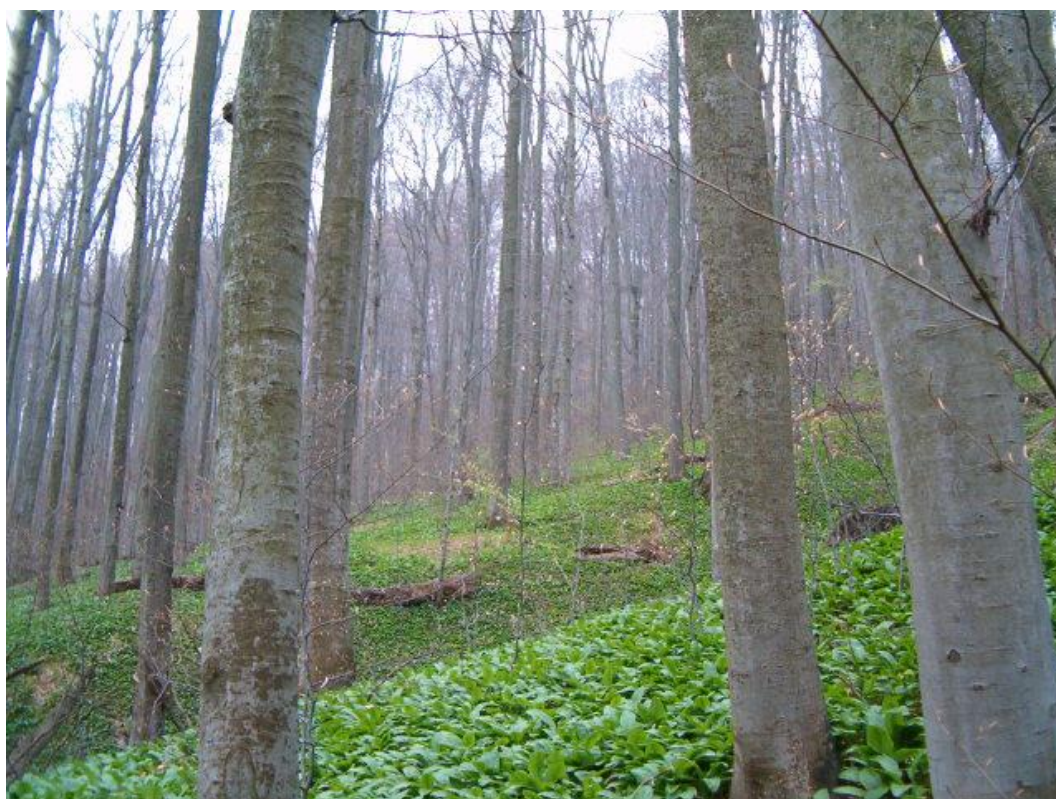

ПЛАН УПРАВЉАЊА

ОПШТИМ РЕЗЕРВАТОМ ПРИРОДЕ „Винатовача“

за период 2021 - 2030. године

Деспотовац, фебруар, 2020. године

Садржај

Редни број поглавља	Назив	Број стране
	Увод	3
1.	Приказ главних природних и створених вредности и природних ресурса ОРП „Винатовача”	5
2.	Оцена стања животне средине ОРП „Винатовача”	8
3.	Преглед активности, делатности и процеса који представљају факторе угрожавања ОРП „Винатовача” ...	9
4.	Дугорочни циљеви заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја ОРП „Винатовача”	9
5.	Анализа и оцена услова за остваривање дугорочних циљева заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја ОРП „Винатовача”	9
6.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности ОРП „Винатовача”	11
7.	Приоритетни задаци научноистраживачког и образовног рада	12
8.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу ОРП „Винатовача”	12
9.	Просторна идентификација планских намена и режима коришћења земљишта у ОРП „Винатовача”	14
10.	Активности на промоцији вредности ОРП „Винатовача”	14
11.	Студијска (истраживачка), програмска, планска и пројектна документација потребна за спровођење циљева и активности на заштити, очувању и унапређењу и одрживом развоју ОРП „Винатовача”	15
12.	Сарадња са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности на подручју ОРП „Винатовача”	15
13.	Динамика и субјекти реализације Плана управљања ОРП „Винатовача”	15
14.	Финансијска средства и материјалне претпоставке за извршење поверених послова управљања ОРП „Винатовача”	18

УВОД

Влада Републике Србије донела је Уредбу о заштити општег резервата природе „Винатовача“ број 110-762/6-10 од 15. марта 1995. године („Службени гласник Републике Србије“ бр.9/95), у даљем тексту: Уредба о заштити.

Део подручја Горње Ресаве, на обали потока Винатовача стављен је под заштиту као Општи резерват природе „Винатовача“, односно као заштићено подручје I категорије.

Општи резерват природе „Винатовача“ стављен је под заштиту да би се очувало природно налазиште чисте високе букове састојине (*Fagetum moesiacaе montanum srebicum, Rud*), прашумског карактера, која је природна реткост не само као остатак некадашњих великих комплекса прашумског типа у Србији, већ и као објекат за научно посматрање и истраживање животних процеса у природи, без утицаја човека.

Влада Републике Србије је Уредбом о заштити, за управљача одредила Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме“ Београд.

Послове непосредног управљања ОРП „Винатовача“ на терену спроводи део Јавног предузећа за газдовање шумама „Србијашуме“, Шумско газдинство „Јужни Кучај“ Деспотовац, Шумска управа Деспотовац.

Општи резерват природе „Винатовача“ се налази на територији општине Деспотовац, Катастарске општине Стрмостен на делу КП бр.3261 на површини од 37,43 ха.

Уредбом о заштити Општег резервата природе „Винатовача“ („Службени гласник РС“, број 09/95), ОРП „Винатовача“, према тада важећој Основи газдовања шумама за период 2005-2014. године обухватао је одељење 50 (одсеке: а, б, ц, д и ф) и одељење 51 (одсеке: ц и ф) Газдинске јединице „Винатовача Вртачелје“, како је наведено и у Плану управљања Општим резерватом природе „Винатовача“ за период 2011 – 2020. година. Израдом нове Основе газдовања шумама за ГЈ „Винатовача Вртачелје“ за период 2015-2024. година дошло је до измене приликом издвајања састојина и обројчавања одељења, тако да ОРП „Винатовача“ сада обухвата одељење 22 (одсек б и ц) и одељење 23 (одсек а и б). У наредном периоду у свим управљачким документима наводиће се тренутно важећа подела а само усклађивање са Уредбом није могуће.

Правни основ за израду Плана управљања ОРП „Винатовача“ за период од 2021-2030. године (у даљем тексту: План управљања) је члан 68. Закона о заштити природе („Службени гласник Републике Србије“, број 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16 и 95/18-др.закон).

План је урађен у складу са:

- Законом о заштити природе („Службени гласник Републике Србије“, број 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16 и 95/18.- др.закон);
- Законом о водама („Службени гласник Републике Србије“, број 30/10, 93/12 и 101/16);
- Законом о шумама („Службени гласник Републике Србије“, број 30/10, 93/12 и 89/15 и 95/18.- др.закон);
- Законом о заштити животне средине („Службени гласник Републике Србије“, број 135/04, 36/09, 36/09.- др.закон, 72/09, 43/11, 14/16, 76/18 и 95/18.- др.закон);

- Законом о дивљачи и ловству („Службени гласник Републике Србије“, број 18/10 и 95/18. – др.закон);
- Законом о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда („Службени гласник Републике Србије“, бр. 128/14 и 95/18. – др.закон);
- Законом о заштити од пожара („Службени гласник Републике Србије“, број 111/09, 20/15, 87/18 и 87/18 –др.закон);
- Уредбом о еколошкој мрежи („Службени гласник Републике Србије“, број 102/07);
- Просторним планом Републике Србије 2010-2014-2020 („Службени гласник Републике Србије“, број 88/10);
- Просторним планом општине Деспотовац („Службени лист општине Деспотовац“, број 03/2009);
- Предлогом за заштиту природног добра „Винатовача“ као Општег резервата природе.(Завод за заштиту природе, октобар 1993.године);
- Условима заштите природе за израду Плана управљања ОРП „Винатовача“ за период 2021-2030. године (Завод за заштиту природе Србије, акт број 020-152/2 од 07.02.2020. године);
- Основом газдовања шумама за газдинску јединицу „Винатовача - Вртачеље“ (2015.-2024. године).
- Водопривредном основом Србије („Службени гласник Републике Србије“, број 11/02);
- Стратегијом управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године („Службени гласник Републике Србије“, број 3/17);

Према Закону о заштити природе план управљања заштићеним подручјем је документ којим субјекат задужен за управљање заштићеним подручјем планира: мере и активности заштите, очувања, унапређења и коришћења заштићеног подручја; смернице и приоритете за заштиту и очување природних вредности заштићеног подручја, као и развојне смернице уз уважавање потреба локалног становништва.

Управљач доноси план управљања за период од десет година, на који сагласност даје Министарство надлежно за послове заштите животне средине, по претходно прибављеним мишљењима министарстава надлежних за послове шумарства, пољопривреде, водопривреде, туризма, културе, грађевинарства, саобраћаја, инфраструктуре, рударства, енергетике и финансија. План управљања се остварује кроз годишње програме управљања, којима се детаљно и прецизно дефинишу задаци, радови и активности, организациони и материјално-финансијски услови њиховог извршења.

Историјат заштите Винатоваче

Локалитет „Винатовача“ стављен је под заштиту Решењем Завода за научно проучавање природних реткости НР Србије бр. 595 од 1957. године („Сл.гл. НР Србије“ бр. 56/57), као Строги природни резерват, што је потврђено и Решењем СО Деспотовац број 322-13/1/74-04 из 1974. године.

Ово је изузетно редак пример чисте високе букове састојине (*Fagetum moesiacaе montanum srebicum*, **Rud**), прашумског карактера, са својственим феноменом – здравим и виталним стаблима која достижу висину од преко 40 m, прсног пречника и преко 100 cm и старости више од 200 година.

Као основна мера заштите, овим решењем је прописана потпуна забрана искоришћавања. Забрањена је сеча стабала, жбуња, брање и сакупљање примерака приземне флоре плодова и гљива, уклањање лежевине, трулих стабала, ветроизвала и сл., затим уклањање шушња,

хумуса, вађење камена, одношење земље, испаше стокe. ~~Забрањено је вршити ископавања и грађевинске радове. Забрањен је лов или уништавање било којих животиња, птица и инсеката.~~

Завод за заштиту природе Србије извршио је ревизију резервата и октобра месеца 1993. године, урадио Предлог за заштиту природног добра „Винатовача“ као Општег резервата природе, на основу које је донета Уредба о заштити Општег резервата природе „Винатовача“ (1995. године).

1. ПРИКАЗ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ И ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

1.1. Главне природне вредности

1.1.1. Геолошке карактеристике

Геолошку подлогу крајњих обронака масива Јужног Кучаја, чине пре свега кречњаци, који се смењују са групацијама зелених и ниско кристалистих шкриљаца и метаморфисаних пешчара.

Већи, источни (доњи) део Резервата налази се на хлорит – серицитским (зеленим) шкриљцима, а мањи (горњи) део је на кречњачкој подлози.

1.1.2. Геоморфолошке карактеристике

Кучајске планине, на чијим обронцима је смештена Винатовача, претстављају крајње јужне делове Карпатско – Балканског планинског масива. Простор на коме се налази ОРП „Винатовача“ представља стрм терен изломљеног нагиба и доминантно источне експозиције.

1.1.3. Педолошке карактеристике

Карактеристике земљишта на падинама Јужног Кучаја, у горњем делу слива реке Ресаве су релативно сведене, имајући у виду геолошку подлогу коју чине, превасходно кречњаци и делом шкриљци.

На кречњачкој подлози најзаступљенија су смеђа земљишта на кречњаку, која заузимају најчешће средње висинске појасеве и нешто блаже нагибе, а на карстним заравнима, везана су за вртаче, увале и шарпе. Често, на малом простору, у комбинацији са смеђим земљиштем долази рендзина и посмеђена рендзина, а у неким случајевима и илимеризовано земљиште на кречњаку.

На киселим метаморфним стенама, као што су шкриљци, гнајсеви, гранодиорити и сл. формира се дистрично или кисело смеђе земљиште. Настајање ових земљишта зависи од релативно брзог физичког распадања стена. На овај начин образују се дубока, релативно слабо скелетна земљишта пропустљива за воду. Дубина овог земљишта најчешће варира од 50 до 100 cm.

Педолошку подлогу на простору ОРП „Винатовача“ чини кисело-смеђе земљиште, иловасто до глиновито – иловасто, са РН вредношћу од 4,64 до 4,53 и повољним процесом хумификације.

1.1.4. Хидролошке карактеристике

Обронци Јужног Кучаја, као и ужа околина локалитета Винатовача испресецани су бројним потоцима. Цео овај крај се и назива Горња Ресава, по бројним потоцима у горњем делу слива реке Ресаве, која је једна од највећих притока Велике Мораве. Целу источну границу резервата чини поток Винатовац, по ком је и сам резерват добио име. У непосредној близини је мноштво потока, а постоји и пар сезонских извора и безимених поточића у границама самог резервата.

1.1.5. Климатске карактеристике

Клима Јужнокучајског шумског подручја припада типу умерено-континенталне климе са израженим годишњим добима и релативно великим колебањима температуре у току дана, месеца и године. Подручје ОРП „Винатовача“ припада зони хладније и влажније варијанте умерено-континенталне климе, која условљава и погодује развоју шумских екосистема.

1.1.6. Предеоне карактеристике

Шира околина ОРП „Винатовача“ представља планински предео обрастао шумама у којима доминира буква. Предео је испресецан бројним потоцима који чине сложену хидролошку мрежу Горње Ресаве. У непосредној близини је Клисуре реке Ресаве и кречњачки плато Вртачеље, са израженим крашким облицима као што су вртаче, јаме и пећине.

1.1.4. Биљни и животињски свет

Шумску вегетацију ОРП „Винатовача“ карактерише очувана шумска зједница планинске букве *Fagetum moesiacaе montanum serbicum* Rudski, прашумског карактера, која се простире на читавој територији резервата. Према саставу дрвећа ради се о чистој буковој састојини. У састојини су присутне три генерације стабала, а најстарија имају и преко 250 година..

У резервату „Винатовача“ је више пута вршен премер стабала. Премери су вршени 1954., 1966., 1980. на пробним површинама, 1982. и 1993. године премер је извршен на целој површини одсека где су том приликом мерена сва стабла, а током израде последње Основе газдовања шумама 2013. године извршен је тотални премер резервата.

У следећој табели су приказани збирни подаци о запремини и броју стабала у оквиру одељења 23а у ОРП "Винатовача" према годинама премера.

Локалитет је стављен под заштиту 1957. године, од када су све људске активности на искоришћавању шума искључене. Састојину карактерише присуство мртвих и трулих стабала у дубећем и лежећем стању, што је од непроцењиве важности за очување биолшке разноврсности, нарочито орнитофауне, ентомофауне и микофлоре.

Приземна флора је релативно сиромашна, углавном због густог склопа, а најчешће се јављају:

- папрат (*Athyrium filix femina*),
- добричица (*Glechoma hirsuta*),
- среммуш (*Allium ursinum*),
- козлац (*Arum maculatum*),
- брадавичак (*Dentaria bulbifera*),
- дивља паприка (*Cynanhum vincetoxikum*),
- коприва (*Urtica dioica*),
- купина (*Rubus hirtus*),
- вероника (*Veronica officinalis*),
- шумска свиловина (*Epilobium montanum*),
- здравац (*Geranium robertianum*),
- бујад (*Pteridium aquilinum*).

Фауна ОРП „Винатовача“, као и фауна целе Горње Ресаве, припада типу фауне европских листопадних шума. Овакав тип фауне је у Србији широко распрострањен. Постоји мало података о фауни резервата, али у самом резервату и у његовој ближој околини евидентиране су следеће врсте птица:

- зеба (*Fringilla coelebs*),
- кукавица (*Cuculus canorus*),
- пузавац, бргљез (*Sitta europaea*),
- сива сеница (*Parus palustris*),
- кос (*Turdus merula*),
- дрозд имелаш (*Turdus viscivorus*),
- голуб дупљаш (*Columba oenas*),
- велика сеница (*Parus major*),
- црвендаћ (*Erithacus rubecula*),
- мишар (*Buteo buteo*),
- планински шарени детлић (*Dendrocopos leucotos*)
- краткокљуни пузић (*Certhia familiaris*),
- зимовка (*Pyrrhula pyrrhula*),
- црна жуна (*Dryocopus martius*),
- жутовољка (*Emberiza citrinella*),
- јастреб (*Accipiter gentilis*),
- кобац (*Accipiter nissus*),
- царић (*Troglodytes troglodytes*),
- обични краљић (*Regulus regulus*)
- планинска сеница (*Parus atricapillus*).

Сисари су претстављени следећим врстама:

- лисица (*Vulpes vulpes*),
- дивља свиња (*Sus scrofa*),

- срна (*Capreolus capreolus*),
- пух (*Myotis glis*),
- шумски пух (*Dryomys nitedula*),
- веверица (*Sciurus vulgaris*),
- ласица (*Mustela nivalis*),
- куна златица (*Martes martes*),
- куна белица (*Martes foina*),
- шумска ровчица (*Sorex araneus*),
- мала ровчица (*Sorex minutus*),
- водена ровка (*Neomys fodiens*),
- патуљаст миш (*Micromys minutus*),
- жутогрли шумски миш (*Apodemus flavicollis*),
- ливадска волухарица (*Microtus agrestis*).

Од водоземаца присутни су:

- даждевњак (*Salamandra salamandra*),
- жаба гаталинка (*Hyla arborea*),
- шумска смеђа жаба (*Rana dalmatina*),
- грчка смеђа жаба (*Rana graeca*),
- смеђа крастава жаба (*Bufo bufo*),
- зелена крастава жаба (*Bufo viridis*),
- жути микач (*Bombina variegata*).

Од гмизаваца има:

- слепић (*Anguis fragilis*),
- шумска корњача (*Testudo hermanni*),
- шумски гуштер (*Lacerta praticola*),
- белоушка (*Natrix natrix*).

2. ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Цео овај део Горње ресаве, као и смо подручје Кучајских планина и Хомоља је једно од најслабије насељених подручја у Европи.

Најближе стално насељено место је удаљено око 17 km, тако да простор на коме се налази ОРП „Винатовача“ спада у зоне очуване природе. Квалитет животне средине у заштићеном подручју је задовољавајући што је резултат његовог периферног положаја у односу на градске и привредне центре. У непосредној околини заштићеног подручја не постоје значајни загађивачи воде, земљишта и ваздуха. Од привредних активности, у непосредној околини ОРП „Винатовача“, једино се одвијају активности на редовном газдовању шумама.

3. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ, ДЕЛАТНОСТИ И ПРОЦЕСА КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОРЕ УГРОЖАВАЊА

С обзиром да је на подручју ОРП „Винатовача“ установљен строги режим заштите којим се забрањује коришћење природних ресурса и искључују сви други облици коришћења простора и активности на заштићеном подручју, осим научних истраживања и ограничене едукације, активности које могу представљати факторе угрожавања су активности које се одвијају у непосредном окружењу ОРП „Винатовача“.

Ризици угрожавања ОРП „Винатовача“ су:

- недоношење или непоступање у складу са просторно планском документацијом, шумским и ловним основама, планским документима, основама и другим пројектима и програмима донетим у складу са законским прописима;
- непоступање у складу са одредбама Закона о заштити природе, односно одредбама Уредбе о заштити ОРП „Винатовача“;
- непоступање у складу са одредбама Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби ОРП „Винатовача“;

4. ДУГОРОЧНИ ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА И УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Концепт заштите, очувања и унапређења ОРП „Винатовача“ постављен је још 1957. године, приликом доношења првог решења о његовој заштити, када је заштићена састојина била предвиђена за научна истраживања. Тада је за основну меру заштите било предвиђено искључење свих људских активности на заштићеном простору. Овај концепт заштите резервата „Винатовача“ показао се успешним и оправдао је своје постојање. Шумски екосистем је стабилан, а букова састојина се успешно обнављала природним путем. Зато је Завод за заштиту природе (1993.), након поновног вредновања природних вредности резервата, предложио да и даље основни концепт заштите буде строги режим, односно да се прати развој природне букове шуме без утицаја људских активности на целокупни екосистем. Такође предложено је да посете ОРП „Винатовача“ буду ограничене и у сврху образовног рада и приказивања природних вредности заштићеног подручја.

Постављени концепт заштите, односно дугорочни циљеви заштите, очувања и унапређења ОРП „Винатовача“ захтевају од управљача да планским документом планира спровођење мера строге заштите и контроле поштовања дефинисаног режима, као и организовања ограничених посета ОРП „Винатовача“.

5. АНАЛИЗА И ОЦЕНА УСЛОВА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ДУГОРОЧНИХ ЦИЉЕВА ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА И УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Дугорочни циљеви заштите, очувања, унапређења и одрживог развоја ОРП „Винатовача“ су:

- ✓ просторно дефинисање посебних природних и створених вредности;
- ✓ заштита свих елемената животне средине по високим или највише могућим еколошким стандардима;
- ✓ стимулисање одрживог развоја;
- ✓ стварање услова за испуњење научно-истраживачке, образовне, васпитне и општекултурне функције заштићеног подручја.

За реализацију дугорочних циљева ОРП „Винатовача” морају се створити предпоставке и обезбедити услови и то по приоритетима:

- **Доношење планске и програмске документације:** сагласно Уредби о заштити ОРП „Винатовача” управљач ће донети неопходна управљачка документа, односно: План управљања за период 2021-2030. године, годишње програме управљања ОРП „Винатовача” и извештаје о остављању годишњих програма управљања ОРП „Винатовача”.
- **Организационо, кадровско и техничко опремање управљача:** непосредни послови управљања спроводиће се преко Шумског газдинства „Јужни Кучај“ из Деспотовца, Шумске управе Деспотовац. ШГ „Јужни Кучај“ Деспотовац има вишедеценијско искуство у управљању заштићеним подручјима и у наредном планском периоду планира се унапређење рада у смислу стручног усавршавања постојећих кадрова, унапређења у техничком и технолошком смислу кроз набавку опреме и савремених средстава рада.
- **Међусобна сарадња и комуникација са корисницима простора** у непосредном окружењу ОРП „Винатовача”, локалном самоуправом и Министарством заштите животне средине.
- **Учешће и подршка научних и истраживачких институција:** с обзиром на разноврсност биодиверзитета, подручје ОРП „Винатовача” може бити предмет истраживања од стране бројних научних и истраживачких институција и зато ће управљач настојати да у наредном периоду заједнички ради са свим тим институцијама као и да заједнички дефинишу предмете и поља истраживања.
- **Обезбеђење финансијских средстава** – подразумева трајно и стабилно финансирање Плана управљања на основу Закона о заштити природе и Уредбе о заштити ОРП „Винатовача”. Овај услов мора бити испуњен у целости како би се сви планирани циљеви испунили. Према садашњем стању средства за реализацију Плана управљања, односно годишњих програма управљања обезбеђују се кроз средства суфинансирања од стране Министарства заштите животне средине и из средстава управљача (из обављања делатности газдовања шумама).
- **Еколошки услови**, који подразумевају висок квалитет чинилаца животне средине и поштовање стандарда тог квалитета, очуваност природних вредности, смањен ризик од акцидената.

6. ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАВАЊУ, ПРАЋЕЊУ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

Приоритетне активности су:

- **Заштита ОРП „Винатовача”:** основни и трајни задатак управљача је чување ОРП „Винатовача” и спровођење прописаног режима заштите утврђеног актом о заштити, односно предузимање мера и извршење послова на обезбеђењу унутрашњег реда (чување, контрола посетилаца и корисника, пружање помоћи, савета и услуга, одржавање чистоће и уредности и др.) и обележавању заштићеног подручја. За обављање ових послова управљач ће организовати службу чувања у складу са Правилником о унутрашњем реду и чуварској служби ОРП „Винатовача” („Службени гласник Републике Србије“, број 01/14) и Правилником о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја („Службени гласник РС“, број 85/09).
- **Израда неопходне планске и друге документације:** Управљач има обавезу доношења Плана управљања за период од 10 година, Годишњег програма управљања и Извештаја о остваривању годишњег Програма управљања. Сагласност на ова акта даје Министарство надлежно за послове заштите животне средине и обавеза доношења регулисана је Законом о заштити природе и Уредбом о заштити ОРП „Винатовача”. Управљач је истовремено и корисник шума и има обавезу доношења основе газдовања шумама.
- **Обележавање ОРП „Винатовача”:** управљач је у претходном периоду обележио заштићено подручје у складу са Правилником о обележавању заштићених природних добара („Службени гласник РС“, број 30/92, 24/94 и 19/96), а у наредном планском периоду планираће се обнављање граница и ознака, односно табли за обележавање заштићеног подручја.
- **Одржавање уредности и чистоће ОРП „Винатовача”:** управљач ће планирати активности на одржавању уредности и чистоће у приступном делу заштићеног подручја односно активности на уклањању отпада са простора непосредног окружења ОРП „Винатовача”.
- **Заштита од пожара:** у области заштите од пожара, управљач ће сагласно Закону о заштити од пожара и Закону о ванредним ситуацијама, урадити неопходна планска документа, предузимати превентивне мере у области заштите шума од пожара и унапређивати сарадњу са МУП Србије, Сектором за ванредне ситуације, Одељењем за ватрогасно-спасилачке јединице. Јавно предузеће „Србијашуме“, сагласно Закону о шумама, урадило је Планове заштите шума од пожара, којим су дефинисане превентивне мере заштите од пожара, материјално-техничко опремање за брзо и ефикасно гашење шумских пожара, оперативни планови и карте за потребе организовања акција гашења шумских пожара.
- **Праћење стања природних вредности:** подразумева активности и мере: на заштити посебних природних вредности у оквиру заштићеног подручја, попут станишта биљних и животињских врста које се штите у оквиру еколошке мреже Европске уније Натура 2000, ендемита и стеноендемита, ретких и уgroжених биљних и животињских врста (планираће се попис и картирање станишта ових врста); праћењу

промена на састојини букве прашумског типа (*Fagetum moesiacaе montanum srebicum Rud.*) у смислу праћења промена, извештавања надлежних институција, а у изузетним случајевима спровођења активности на унапређењу стања, уз прибављено мишљење Завода за заштиту природе и дозволу Министарства заштите животне средине.

- **Промоција и презентација вредности и значаја ОРП „Винатовача“:** управљач ће самостално и у сарадњи са научно-истраживачким институцијама промовисти вредности заштићеног подручја.

7. ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА

У циљу очувања и унапређења, као и што стручнијег и квалитетнијег управљања заштићеним подручјем неопходно је вршити стална истраживања. У овом смислу, управљач се највише ослања на опште смернице у испуњавању задатака научно-истраживачког рада и на релевантне научне и стручне установе, а пре свега на стручна упутства Завода за заштиту природе Србије.

Научно-истраживачка активност огледаће се у праћењу и спровођењу различитих истраживања као што су: утврђивање стања заштићене букове састојине (дендрометријске карактеристике стабала, здравствено стање и мере заштите), дендроклиматолошка, фитоценолошка, еколошка и истраживања динамике сукцесије и структуре шумских заједница.

Научно-истраживачке активности биће прецизиране Годишњим програмима управљања, а резултати и документација истраживања треба да буду сачувани код управљача уз евентуално формирану базу података.

У циљу успостављања савременог система управљања заштићеним природним добром и стварања научно-стручне, информационо-документационе основе о стању и вредностима заштићеног добра, а у сврху спровођења заштите и развоја, управљач ће пружити логистичку подршку истраживачима који поседују одговарајуће уверење министарства надлежног за заштиту животне средине и који поседују акт са условима заштите природе које издаје Завод за заштиту природе, као и одговарајуће одобрење управљача, уз обавезно достављање података или публикованих резултата управљачу након завршетка истраживања.

Научно истраживачке активности реализоваће се у складу са могућностима и исказаним интересима стручњака и институција.

Образовни рад спроводиће се путем презентација и одржавања едукативних предавања у школама и у оквиру ограниченог пријема посетилаца ОРП „Винатовача“.

8. ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НА ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ, РАЗВОЈУ И УРЕЂЕЊУ

На основу већ постављених дугорочних циљева заштите и одржавања, а имајући у виду строги режими заштите, Планом управљања планиране су следеће активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу простора:

- очување високе букове састојине (*Fagetum moesiacaе montanum srebicum*, Rud), прашумског карактера;
- очување и заштита постојећих површина са ретким биљним и животињским врстама;
- обнављање по потреби обележених граница заштићеног подручја на бази законских прописа, одржавање и обнављање постављене информативне табле, табли заштићеног подручја са режимом заштите и евентуално ознака упозорења које се односе на поштовање реда и начина понашања на заштићеном простору;
- научно-истраживачке активности: у планском периоду наставиће се научна истраживања из области биологије и шумарства;
- у сврху образовно-васпитних активности у претходном планском периоду је уређен приступ заштићеном подручју, постављен сто са клупама и надстрешницом, корпа за отпатке тако да се у овом планском периоду планира њихово одржавање и замена као и уређење мостића на водотоку у приступном делу заштићеном подручју;
- активности ради спречавања, сузбијања и откалњања последица штетног дејства биљних болести, инсеката, човека, елементарних непогода и других абиотичких и биотичких чинилаца;
- у случају нарушавања стања у резервату, спровођење мера активне заштите уз обавезно присуство стручних сарадника Завода за заштиту природе Србије. Планом управљања планирана је реализација групе мера које морају да се обављају континуирано, а имају карактер општих мера заштите;
- активности у ловству: на простору заштићеног добра забрањен је лов, али је ова привредна грана у функцији на околном шумском комплексу, погодном за развој ловног туризма, односно на ширем простору заштићеног подручја установљено је ловиште „Јужни Кучај 4“ којим газдује ЈП „Србијашуме“.

9. ПРОСТОРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПЛАНСКИХ НАМЕНА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА

На заштићеном подручју ОРП „Винатовача” установљен је режим заштите I (првог) степена.

На основу чл. 35. Закона о заштити природе и члана 3. Уредбе о режимима заштите, режим заштите I степена забрањује коришћење природних ресурса, изградњу објеката, било какве радове и активности, осим радова и активности који се ограничавају.

Режим заштите I степена ограничава радове и активности на:

- научна истраживања и праћење природних процеса;
- контролисану посету у образовне и општекултурне сврхе, а које нису у супротности са циљевима очувања природних вредности;
- обележавања граница;
- спровођење заштитних, санационих и других неопходних мера у случају пожара, природних непогода, удеса, реконструкције, санације и одржавања постојећих објеката од посебног значаја, као што су високонапонски далеководи, болести и пренамножења биљних и животињских врста.

Чланом 4. Уредбе о заштити Општег резервата природе, утврђен је режим заштите I степена којим се у резервату природе „Винатовача“ забрањује коришћење природних богатстава и искључују сви други облици коришћења простора и активности на заштићеном простору, осим научних истраживања и ограничене едукације.

Истим чланом у резервату природе „Винатовача“ обезбеђује се остваривање послова научноистраживачког и едукативног карактера, спровођење контроле и праћење стања популација биљних и животињских врста, прикупљање и анализа података о дендрометријским карактеристикама стабала, предузимање мера ради очувања њиховог здравственог стања и виталности и ограничено приказивање природних вредности..

10. АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ВРЕДНОСТИ

Сагласно дефинисаном режиму заштите промоција вредности ОРП „Винатовача“ спроводиће се:

- у оквиру WEB презентације заштићених подручја којима управља ЈП „Србијашуме”;
- израдом публикација и тематских флајера;
- организовањем и учешћем у различитим акцијама поводом обележавања Дана заштите природе, Светског дана вода, Светског дана шума, Светског дана заштите биодиверзитета, Светског дана заштите животне средине, Европске недеље шума, Светског дана планина и др.

- обезбеђење учешћа јавности у доношењу планских докумената везаних за заштиту, развој и презентацију ОРП „Винатовача”;
- обезбеђење доступности аката које доноси управљач, као што су Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби ОРП „Винатовача” и др;
- организовање презентације о значају ОРП „Винатовача” за ученике основних и средњих школа.

11. СТУДИЈСКА (ИСТРАЖИВАЧКА), ПРОГРАМСКА, ПЛАНСКА И ПРОЈЕКТНА ДОКУМЕНТАЦИЈА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЦИЉЕВА И АКТИВНОСТИ НА ЗАШТИТИ, ОЧУВАЊУ, УНАПРЕЂЕЊУ И ОДРЖИВОМ РАЗВОЈУ

Студијску, програмску, планску и пројектну документацију потребну за спровођење циљева и активности на заштити, очувању, унапређењу и одрживом развоју ОРП „Винатовача“ чине: Предлог за заштиту природног добра „Винатовача“ као општег резервата природе; План управљања ОРП „Винатовача“ за период 2021-2030. године; Основа газдовања шумама за газдинску јединицу „Винатовача - Вртачеље“ (2015-2024. године), Основа газдовања ловиштем „Јужни Кучај IV“ и други управљачки документи.

12. САРАДЊА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ ВЛАСНИЦИМА И КОРИСНИЦИМА НЕПОКРЕТНОСТИ

Јавно предузеће „Србијашуме“, као управљач ОРП „Винатовача“, у претходном периоду остварило је сарадњу са локалним становништвом, локалном самоуправом и другим заинтересованим странама.

Имајућу у виду да је заштићено подручје релативно мале површине, да се цело налази на простору државних шума, као и да је на њему успостављена строга заштита, сарадња са заинтересованим странама је ограничена, односно претежно се планира са научно-истраживачким и образовним институцијама.

13. АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА СПРОВОЂЕЊУ ПЛАНА СА ДИНАМИКОМ И СУБЈЕКТИМА РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНА УПРАВЉАЊА И НАЧИН ОЦЕНЕ УСПЕШНОСТИ ЊЕГОВЕ ПРИМЕНЕ

Јавно предузеће „Србијашуме“ Београд конципирало је План управљања ОРП „Винатовача“ за период 2021 - 2030. године, према захтевима и задацима које треба да оствари сагласно Акту о заштити заштићеног подручја.

План управљања ОРП „Винатовача“ за период 2021 - 2030. године остварује се кроз годишње програме управљања, којима се детаљно и прецизно дефинишу задаци, радови и активности, материјално-финансијски и организациони услови њиховог извршења.

Планирани задаци могу се груписати у 4 групе и то:

- 1. Трајни задаци:** чување, обезбеђење унутрашњег реда у ОРП „Винатовача“, обележавање, одржавање и уређење ОРП „Винатовача“, мониторинг природних вредности, научноистраживачки и образовни рад, промоција и презентација темељних вредности заштићеног подручја.
- 2. Хитни задаци:** израда планских и управљачких докумената, основа и планова из области шумарства и ловства; даље опремање и едукација чуварске службе; успостављања еколошке мреже и мониторинга и др.
- 3. Приоритетни задаци:** очување темељних вредности ОРП „Винатовача“; одржавање постојеће базе података; спровођење образовно-промотивних активности; сарадања са заинтересованим странама и учествовање на семинарима, стручним скуповима и др.
- 4. Одложени задаци:** су задаци који ће се извршавати у дужем временском периоду, у области одржавања и унапређења ОРП „Винатовача“.

План управљања ОРП „Винатовача“ конципиран је по годинама и планираним видовима радова који се могу груписати у:

1. Израда планских докумената и аката која обухвата израду:

- Плана управљања ОРП „Винатовача“ (*субјект:* управљач; *динамика:* 2020. година и у 2030. години за наредни десетогодишњи период);
- Годишњи програм управљања ОРП „Винатовача“ (*субјект:* управљач; *динамика:* сваке године се ради и то до 15. новембра текуће за наредну годину, уз обавезу доставе Министарству заштите животне средине на давање сагласности);
- Извештај о остваривању годишњег програма управљања ОРП „Винатовача“ (*субјект:* управљач; *динамика:* сваке године се ради и то до 15. децембра текуће за наредну годину, уз обавезу доставе Министарству заштите животне средине);
- Шумских и ловних основа и других основа и планова газдовања природним ресурсима (*субјект:* управљач; *динамика:* 2021-2030. године).

2. Обележавање ОРП „Винатовача“ што обухвата:

- Одржавање обележених граница ОРП „Винатовача“, односно њихово обнављање, постављање и обнављање ознака-табли и информативних табли (*субјект:* управљач уз помоћ, у суфинансирању Министарства заштите животне средине и сопствених средстава од обављања делатности, што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; *динамика:* 2021 – 2030. година).

3. Чување ОРП „Винатовача“ што обухвата:

- Унапређење рада и опремања чуварске службе, сагласно Правилнику о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја (*субјект:* управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине и сопствених средстава од обављања делатности, што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; *динамика:* 2021 – 2030. година).

4. Уређење ОРП „Винатовача“ што обухвата:

- Постављање и обнављање путоказа и мобилијара (сто са клупама), уређење прилазне пешачке стазе и уклањање комуналног отпада (*субјект*: управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине и сопствених средстава од обављања делатности, што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; динамика: 2021 – 2030. година).

5. Популаризација и презентација ОРП „Винатовача“ што обухвата:

- Штампање флајера, лифлета и публикација (*субјект*: управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине и сопствених средстава од обављања делатности, што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; динамика: 2021 – 2030. година).

6. Пројекти и програми заштите, коришћења, презентације и одрживог развоја ОРП „Винатовача“ што обухвата израду програма и пројеката из области:

- мониторинга биљних и животињских врста;
- мониторинга птица;
- мониторинга шумских екосистема.

14. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА И МАТЕРИЈАЛНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПОВЕРЕНИХ ПОСЛОВА УПРАВЉАЊА

Сагласно планираним активностима и задацима, које треба да изврши Управљач ОРП „Винатовача”, у оквиру Плана управљања ОРП „Винатовача” за период 2021 - 2030. година, процењено је да су неопходна финансијска средства у износу од:

Период 2021-2030.	Учешће (динара)			Свега (динара)
	ЈП „Србијашуме“	Буџета РС	Накнаде	
	3.613.800	4.155.200		7.769.000
%	46,52	53,48		100,00

С обзиром да се План управљања ОРП „Винатовача”, ради за период од 10 година, као и да је тешко у овом тренутку предвидети трошкове у десетој години примене Плана управљања, за сваку годину дате су пројекције видова радова које треба урадити сходно планираним циљевима, уз процену потребних финансијских средстава, полазећи од садашњих јединичних трошкова.

Финансирање заштићеног подручја, према члану 69. Закона о заштити природе, обезбеђује се из: средстава буџета Републике Србије, односно јединице локалне самоуправе; средстава Зеленог фонда Републике Србије; накнада за коришћење заштићеног подручја; прихода остварених од обављања делатности; средстава обезбеђених за реализацију програма, планова и пројеката у области заштите природе; донација, поклона и помоћи и других извора у складу са законом.

Део буџетских средстава обезбеђује се из субвенција за заштићена природна добра од националног интереса које се сваке године утврђују Законом о буџету Републике Србије и додељују управљачима заштићених подручја од националног интереса на основу посебне уредбе Владе.

Субвенције се додељују управљачима на основу програма управљања заштићеног подручја за сваку календарску годину на који министарство даје сагласност у складу са законом. Средства субвенција за 2021. и 2022. годину биће опредељена у оквиру лимита на разделу министарства надлежног за послове заштите животне средине.

Право на коришћење ових средстава имају сви управљачи заштићених подручја од националног интереса, односно национални паркови и заштићена подручја проглашена уредбом Владе. Управљачи подnose захтев за доделу субвенција Министарству надлежном за послове животне средине и са тим Министарством закључују уговор о висини и начину коришћења односно намени тих средстава.

Политика расподеле средстава субвенција, у оквиру укупних средстава утврђених Законом о буџету, подразумева да Управљач заштићеног подручја у једној години може добити већа средства а у другој мања, у зависности од значаја и приоритета субвенционисаних радова и активности, тако да та средства не морају имати континуирани раст у десетогодишњем периоду. То значи да се лимити утврђени фискалном стратегијом на разделу министарства надлежног за послове животне средине, у оквиру кога су и средства субвенција,

не морају нужно односити на појединачне кориснике субвенција, већ та средства појединим управљачима у некој години могу бити значајно умањена а другим повећана, уколико се ради о завршетку започетих или започињању нових пројеката који су од општег интереса.

План управљања ОРП „Винатовача”, спроводи се Годишњим програмом који садржи:

- послове и задатке који се непосредно спроводе у текућој години,
- динамику извршења програмираних радова, послова и задатака и
- неопходна финансијска средства за реализацију Годишњег програма управљања.

На Годишњи програм управљања ОРП „Винатовача”, сагласност даје Министарство надлежно за послове заштите животне средине.

Поред обезбеђења финансијских средства за реализацију Плана управљања неопходно је да:

- Управљач унапређује рад чуварске службу сагласно Правилнику о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја, Уредби о заштити ОРП „Винатовача” и Правилнику о унутрашњем реду и чуварској служби ОРП „Винатовача”.
- Управљач донесе управљачка документа (План управљања, Програм управљања и др.) и на иста добије сагласност надлежног министарства.
- Управљач оствари сарадњу и има помоћ у спровођењу прописаног режима заштите на подручју ОРП „Винатовача”, од стране надлежне републичке инспекције за заштиту животне средине, шумарство, ловство и др.
- Програме и пројекте из области заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја ОРП „Винатовача”, заједнички раде управљач и Завод за заштиту природе Србије, Министарство заштите животне средине, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Шумарски и Биолошки факултет и друге научне и истраживачке институције.

План сачинили:

Милка Караклић, дипл.инж.шум.

Влада Стоичков, дипл.инж.шум.

Д и р е к т о р
Шумског газдинства „Јужни Кучај“
Деспотовац

Ненад Јевтић, дипл.инж.шум.

15. ФИНАНСИЈСКИ ПЛАН – ТАБЕЛАРНИ ПРЕГЛЕДИ